

המדרשה למוסיקה
מכללת לוינסקי
לחינוך MT 90 מפג

בשיתוף עם

התזמורת
הפילהרמונית
הישראלית

מפגשים עם "מוסיקה חיה"

MT 90 מפג

מפגשים עם "מוסיקה חיה"

LEV0120158 - 000 - 001

012015800810

מפתח

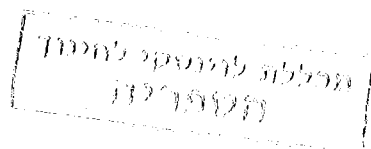
תכנית לחינוך מוסיקלי ולקשר עם הקהילה

מפגשים עם
"מוסיקה חיה"

"כל צבעי הקשת"

כתות א'-ב'

פברואר 2005-תשס"ה

בתכנית
מן החדש

1. הפתיחה ל"נישואי פיגארו", מאת וולפגאנג אמדאוס מוצרט
2. : אסאי-לנט (assez-lent, allegro scherzando), פרק שלישי מתוך שלושה קטעים קצרים לכלי נשיפה, מאת ז'אק איבר
3. פולקה פיצ'יקטו, מאת יוהן שטראוס הבן
4. "כל צבעי הקשת", אגדה מוסיקלית.
טקסט: עוזי שלו. מוסיקה: רוברט מוזס

הקטעים הנ"ל יוקראו על ידי תלמידי בית הספר

מן המוכר (יצירות שנלמדו בתכניות קודמות):

- . רונדו ובדינרי, מתוך סוויטה מס' 2, מאת י.ס. באך
- . מנואט מתוך "מוסיקת לילה זעירה", מאת וו.א. מוצרט
- . הברבור, מתוך "קרנבל החיות", מאת ק. סן-סנס

כתבו:

עודדה הררי
שרית טאובר
דוצי ליכטנשטיין

פתיחה ל"נישואי פיגארו" (אופרה בופה)
מאת וולפגאנג אמדאוס מוצרט (1756-1791)
מחבר הליברטו : לורנצו דה פונטה, על יסוד מחזהו של בומרשה

על המלחין

מוצרט נחשב לעילוי המוסיקלי הגדול ביותר לדורות רבים. משפחת מוצרט חיה בעיר זלצבורג שהייתה למרכז אמנותי ולמושבו של הארכיבישו. תחת מרותו של אביו, לאופולד מוצרט (מלחין בפני עצמו), החל וולפגאנג הצעיר בנגינה בכינור ובכלי מקלדת. בגיל חמש החל בהלחנה. תחילה מחולות מינואט קצרים למקלדת ולאחר מכן יצירות ארוכות ובעלות פרקים שונים. את הסימפוניה הראשונה חיבר מוצרט בגיל תשע, ובגיל שתים עשרה השלים את האופרה הראשונה שלו. בטרם מלאו לו שש שנים הרבה להופיע – בלוויית אחותו- ברחבי אירופה. במהלך מופעים אלה השמיע מוצרט יצירות שחברו על ידי מלחינים אחרים, בעל פה או מקריאה ראשונה, וכן אהב להמציא וואריאציות על נעימות פרי עטם של מלחינים שונים. מסיוורים הרבים באירופה ספג מוצרט ולמד סוגות וסגנונות מוסיקליים שונים. בגיל עשרים ושש עבר מוצרט לוינה כדי להתפרנס כמוסיקאי עצמאי ונשא לאישה את קונסטנצה וובר, זמרת סופרן. שנותיו הראשונות שם היו מוצלחות, בעיקר בשל ההתלהבות שעוררה האופרה "נישואי פיגארו". על כך כתב וולפגאנג לאביו: "... הם אינם מדברים על שום נושא מאשר "נישואי פיגארו", לא שרים או שורקים דבר חוץ מ"פיגארו".

על היצירה

האופרה "נישואי פיגארו" הוצגה לראשונה בחדש מאי 1786 בווינה, בניצוחו של המלחין. עלילת האופרה, מלאת הומור סביב נושא האהבה, מספרת על רוזן מתהולל שמשרתיו מערימים עליו, ולבסוף גם רעייתו. רק בתמונה האחרונה של האופרה נוכח הרוזן בטעותו ומחליט לחזור למוטב. הרוזנת מוחלת לו, וכך גם משרתיו. האופרה, שכיום זוכה לפופולריות רבה, עוררה מחלוקת בתקופתו של מוצרט. הצדדים החתרניים שבעלילה הדרמתית, ובמיוחד השפלתו של הרוזן התאוותן על ידי פחותי דרג, משרתו פיגארו, נחשבו אז לבעייתיים במיוחד למעמד האצולה.

הפעילות הבימתית והמוסיקלית המתמדת האופיינית ל"נישואי פיגרו" והנושאים המוסיקליים שובי לב ומשעשעים הפכו לאחת האופרות הפופולאריות ביותר.

הפתיחה לאופרה

הפתיחה התוססת והמבריקה ל"נישואי פיגרו" חוברה על ידי מוצרט יממה לפני הופעת הבכורה של האופרה. היא שונה ממרבית היצירות המוכרות בז'אנר זה כי בניגוד לפתיחות אחרות, הכוללת נושאים מוסיקליים מתוך האופרה עצמה, אין בפתיחה הזאת קשר תמאטי בין נושאי הפתיחה לנושאים המופיעים במהלך האופרה.

זאת פתיחה קצרה שופעת נושאים עירניים ורוחשי פעילות עד לכדי קבלת "אינוונטר" מוסיקלי (מלאי/מצאי) של אמירות דרמטיות מוחשיות. הפתיחה מורכבת משתי חטיבות כמעט זהות, המופיעות זו אחר זו בשינויים מלודיים וטונאליים קלים (ללא פיתוח ביניהן), וקודה. הפתיחה מתאפיינת בחלופה מהירה של מצבי רוח ואופי המופיעים בשתי חטיבותיה, לפי הסדר הבא:
א. הנושא הראשון הכוללת שני רעיונות מוסיקליים מנוגדים ומשלימים זה את זה

1. רעיון "הלחישה" - "ההסתודדות" המתרחב בהדרגה אך חולף ונעלם כהרף עין במשכים קצרים וצעדים סמוכים
בנגינת שני בסונים וכלי מיתר
בגוון כהה
באוניסונו
בעוצמה מאד שקטה

2 Fagotti

2. רעיון ה"תכונה" - ההתארגנות" ההולכת וצוברת כוח, והמתחלק לשני חלקים:
החלק הראשון: במשכים מנוקדים על תנועת מתאר יורדת בצעדים ועולה בקפיצות.
בנגינת כלי הנשיפה ובליווי כלי קשת נמוכים.
בגוון בהיר.
במענים והשלמות בין זוגות כלי נשיפה.
בעוצמה מתגברת.

החלק השני:
בטוטי תזמורתי הכרזתי
בעוצמה מאד חזקה.

שני הרעיונות הפותחים את האוברטורה חוזרים מייד לאחר תצוגתם הראשונה שלובים זה בזה, בצבעם הכהה והבהיר יחדיו, ומעליהם צלילי החליל והאבוב המרחיבים את המרקם.

ב. המעברים המתאפיינים במוטיבים עוקבים מנוגדים ומשלימים זה את זה, בעלי תמציתיות מרוכזת:

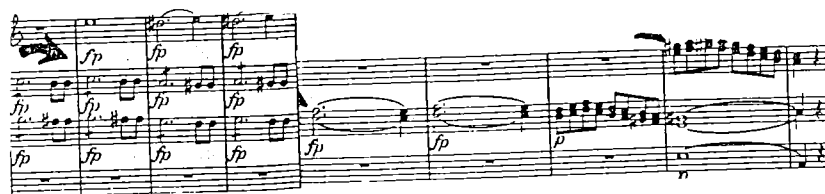

2. מעבר מסיים במערבולת סוערת

ג. נושא שני הבנוי משתי פיגורות מנוגדות:

מוטיב "ההרעדה המצמררת" שראשיתו בכלי הקשת בספורצנדו ובטרמולו, והמשכו והשלמתו בריפיון המתח על ידי "מוטיב מתגלגל" בירידה בצלילים הבהירים של החליל והאבוב

ד. מעברים:

1. מוטיב "ההתפרצות", שראשיתו על דגשים חזקים בלתי צפויים – על הפעמה השלישית בטוטי – והמשכו בקו קשת שקט בכלי קשת, בלגטו

2. מוטיב "הגל העולה" על ידי הבסון וכלי הקשת הנמוכים בלגטו, החוזר על עצמו ובשלישית מתרחב

מוטיב "הגל" חוזר על עצמו בעוצמה שקטה על ידי כלי קשת גבוהים והמשכו בשילוב קונטרפונקטי של הבסון במינוריוזציה

3. מוטיב "השאלה והתשובה" בבסון ובכלי קשת

4. מוטיב "הצבירה" הסקוונציאלית בטוטי, המשמשת גשר ומעבר לחזרה כולה של החטיבה.

ה. רצף זה של רעיונות מוסיקליים חוזר בחטיבה השנייה (מעין מחזר) בשינויי טונאליים, מרקמיים ותזמורתיים.

ו. חטיבת הקודה המסיימת את הפתיחה, מציגה תנועת קרשנדו במיטבה באמצעות:

- פיגורות עמוסות ומקושטות בכלי קשת
- הצטברות הדרגתית של הכלים
- צלילים שוהים ומעליהם תנועה ריתמית מתמדת
- מצלולים מבריקים של חצוצרות וטימפני

מפתח הרעיונות המוסיקליים (המוטיבים) ותאורם הגראפי

1. מוטיב- רעיון "הלחישה", "ההסתודדות"

2. מוטיב- רעיון "התכונה", "ההתארגנות"

3. המעבר הסקוונציאלי

4. מעבר "המערבולת הסוערת"

5. מוטיב "ההרעדה המצמררת"

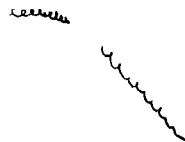
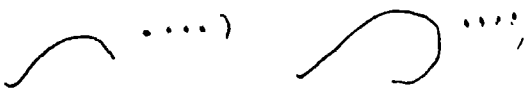
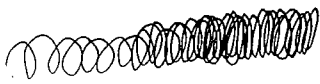
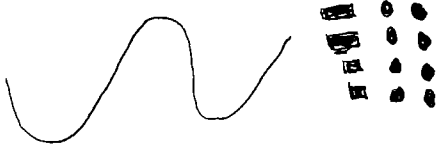
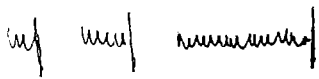
6. המוטיב "המתגלגל" בירידה

7. מוטיב "ההתפרצות" והמשכו: מוטיב"הקשת"

7. מוטיב "הגל העולה והמתרחב"

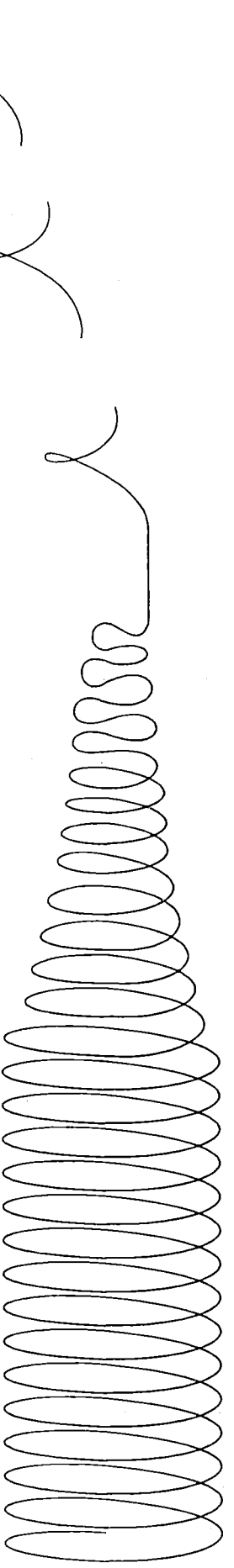
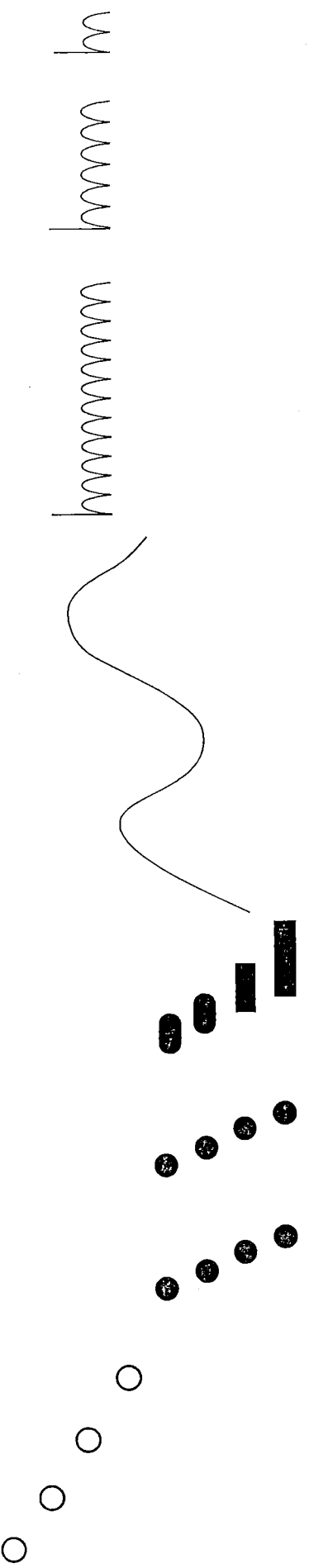
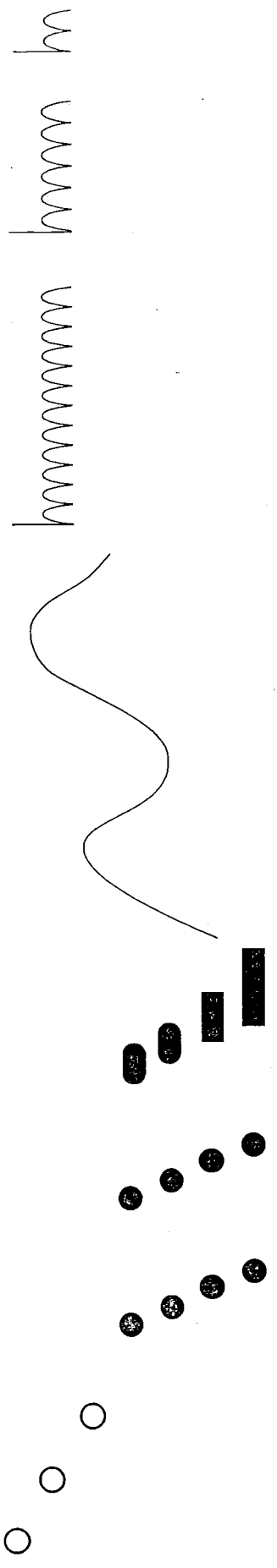
8. מוטיב "השאלה והתשובה"

10. מוטיב "הצבירה", והמשכו: "השהייה" וה"חזרה"

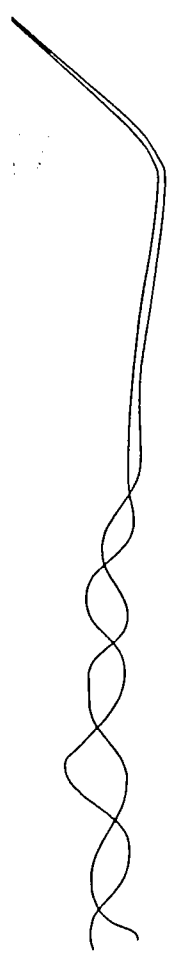
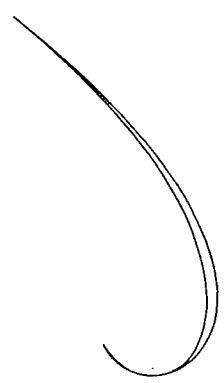
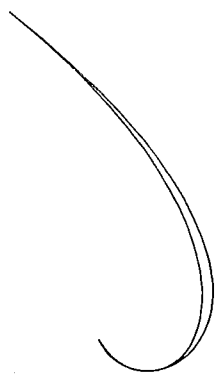
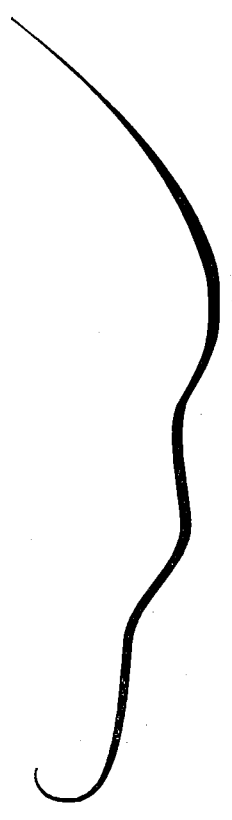
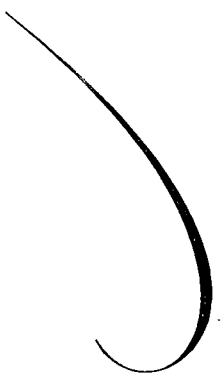
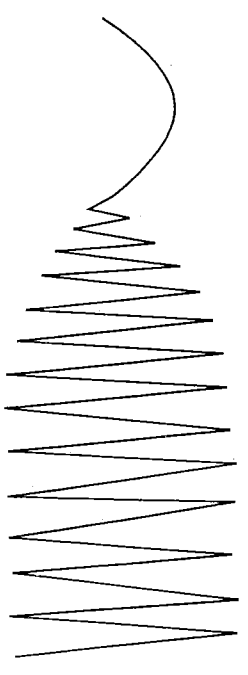
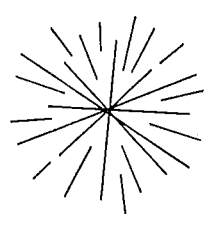
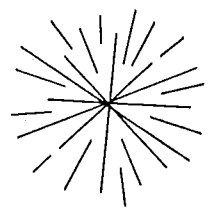
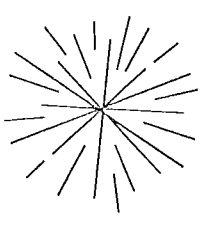
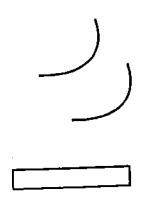
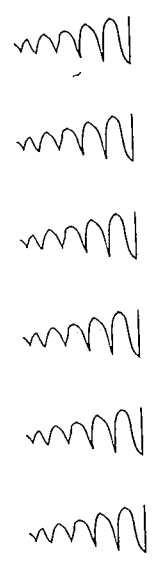

.1 (מולצרט)

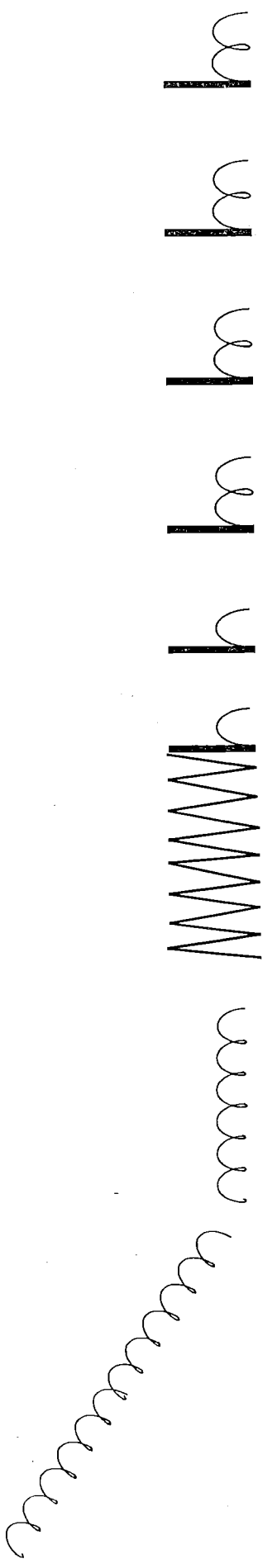
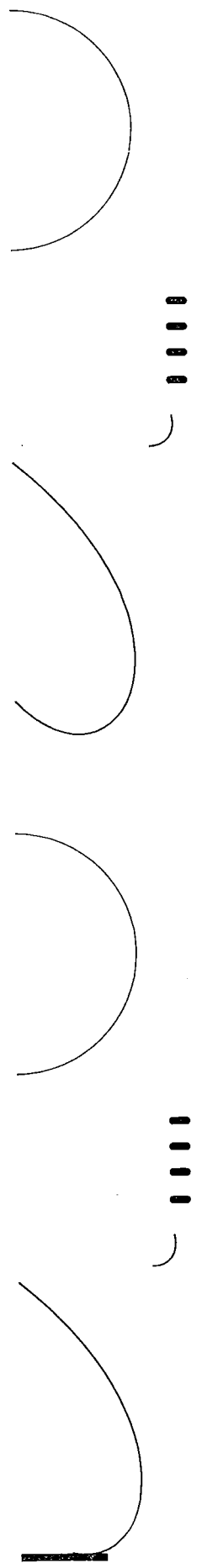

.2 (מולצרט)

3. (מוציא ט)

חזור מהתחלה

הצעות לפעילויות

1. הצגת מאפיינים תכניים בסיסיים רלוונטים לעלילת האופרה המוצאים את ביטויים המוסיקלי בפתחה:
- שיחה על יסודות האופרה "בופה"-היתולית: המתיחה, ההתבדחות, ההתחפשות המזימות והשמחה.
- תאור תחושת "התכונה", ההתלחשות" וההתארגנות" לקראת נישואי פיגארו וארוסתו סוזאנה בארמונו של אדונם הרוזן
2. האזנה לשלושה המוטיבים הראשונים ("הלחישה", התכונה-ההתארגנות", "המעברים הסוערים") תוך התייחסות אל מצבי הרוח והאופי העולים מהם.
3. זיהוי ומיפוי תכונות אופי וג'סטות תיאטרליות/בימתיות, ומקבילתן בתכונות המוסיקליות הרשומות במאגר של כתוביות (במלל או בגראף) על הלוח לדוגמא:

תיבת מצבי הרוח או ג'סטות תיאטרליות:

- גל מתרומם ומתרחב
- לחישות
- התרוצצויות
- תנועת מנגינה עולה בטוטי
- עוצמה מאד שקטה ומשכים קצרצרים
- מקצבים קצרצרים בעלייה ובירידה

3. עבודת מעקב אחר תרשים גראפי של חלקו הראשון של הפרק בידי המורה
4. המורה עוקב בשנית אחר הגראף, התלמידים עוקבים במקביל בתנועות יד באוויר
5. מתן כותרת מילולית לכל אחת מן התנועות הגראפיות
6. דרמטיזציה של הסצנה המוסיקלית תוך חלוקת תפקידים בין התלמידים/המשרתים, בליווי ג'סטות מוסיקליות ובימתיות מתאימות

ז'אק איבר (1890 – 1962)

על המלחין והיצירה

המלחין ז'אק איבר נולד בצרפת בעיר הבירה פריז בשנת 1890. אביו עסק במסחר ויצוא. אמו היתה פסנתרנית מחוננת, והילד ז'אק האזין לנגינתה וכמוה אהב תמיד את יצירותיהם של שופן, באך ומוצרט. כבר בגיל ארבע למד איבר לנגן בכינור, ואחר-כך גם בפסנתר. כשגדל למד הלחנה בקונסרבטוריון של פריז (קונטרפונקט, הרמוניה, תזמור) שם נפגש במלחינים מילו והונגר. בינתיים כדי להתפרנס לימד מוסיקה, ליווה זמרים, כתב תוכניות לקונצרטים, וניגן לסרטים בראינוע. בזמן מלחמת העולם הראשונה שרת בצבא כחובש. אחר-כך זכה במילגה היוקרתית של פרס רומא למלחינים, ובתמיכת אשתו שהיתה פסלת, התמסר להלחנה, וכתב יצירות לפסנתר, לתזמורת, שירים, מוסיקה לבלט ואופרה, יצירותיו נוגנו על-ידי טובי המנצחים, ובגיל שלושים היה למלחין ידוע בצרפת ומחוצה לה, ולמנהל מוסד אקדמי מכובד באיטליה. במלחמת העולם השנייה ברח מפריז וגלה למקום מבטחים. לאחר נצחון בעלות הברית החזיר אותו דה-גול לפריז. בשנות החמישים איחד וניהל את שני בתי האופרה של פריז, ונבחר כחבר באקדמיה לאמנויות היפות.

המוסיקה של איבר חובקת ז'אנרים רבים, ומגוון עשיר של מצבי רוח: מוסיקה חגיגית ועליוה כמו בדיוורטיסמו, לעתים לירית ומלאת השראה, לעתים תיאורית ומעוררת, לעתים מועשרת בהומור מעודן. שפתו קרובה למסורת הקלאסית מבחינה טונלית. הכוח המניע הוא קונטרפונקטי, וההרמוניה כוללת נונאקורדים, אקורדי 11 ו-13 ואחרים. ניכרות השפעות ואפילו ציטוטים משל דביסי, דוקא, רוסל וברטוק, אבל מקוריותו מתבטאת בשילוב המענין בין רכות ואירוניה, ליריות וברלסקה.

איבר כתב הרבה שירים אמנותיים בראשית דרכו, ואחר-כך מוסיקה לקולנוע ולטלוויזיה, שבעה בלטים, ושש אופרות (שתיים מהן בשיתוף הונגר). באופרות, כמו פולנק ומילו ובהשראת שברייה, שאף איבר להחיות את סגולות המוסיקה הצרפתית: מלודיה נקייה, טונליות ברורה, טקסטורות שקופות, השראה רעננה, וביטוי לרוח התקופה וסופיסטיקציה מסויימת. איבר כתב גם שלושים יצירות לפסנתר, ויצירות לחליל, נבל, גיטרה, כינור, צ'לו, בסון, חצוצרה, סקסופון, רביעייה לכלי קשת, מוסיקה קאמרית,

קונצ'רטי וסימפוניות. בנוסף להלחנה פרסם איבר מאמרים בהם ביטא באומץ את דעתו העצמאית לגבי זרמים חדשניים בהלחנה, וגם התנסה בעצמו בכתובת מוסיקה קונקרטיית. בשנת 1962 הלך לעולמו והוא בן שבעים ושתיים.

פרק שלישי מ"שלושה קטעים קצרים" לחמישיית כלי נשיפה

תכונות בולטות

היצירה "שלושה פרקים קצרים" כתובה לחמישיית כלי נשיפה מעץ, כלומר לחליל, אבוב, קלרנית, קרן יער (כלי נשיפה ממתכת, אשר הגוון שלו משתלב היטב בגוונם של כלי הנשיפה מעץ) ובסון. אופיו של הפרק ערני, עליו, חביב, מבודח, זורם ברעננות רבה. לאוירה הקלילה תורמים חילופים תכופים המתבטאים בתחומים שונים: במשקל, במלודיות, בגוון, בטקסטורה ובמבנה.

המבנה דו-חלקי : פתיחה א (א ב מעבר) אי (אי ב קודטה)
 פתיחה : המפעם אטי, המשקל משולש
 חלק א : אלגרו סקרצנדו ; משקל 2/4
 חלק ב : מפעם ויוו ; משקל 3/8
 מעבר : (על-פי חלק אי) המפעם הראשון משקל 2/4
 חלק א' : זהה לחלק א, אבל בסיומו חסר הטוטי בפורטיסימו
 חלק ב : כנייל
 קודטה.

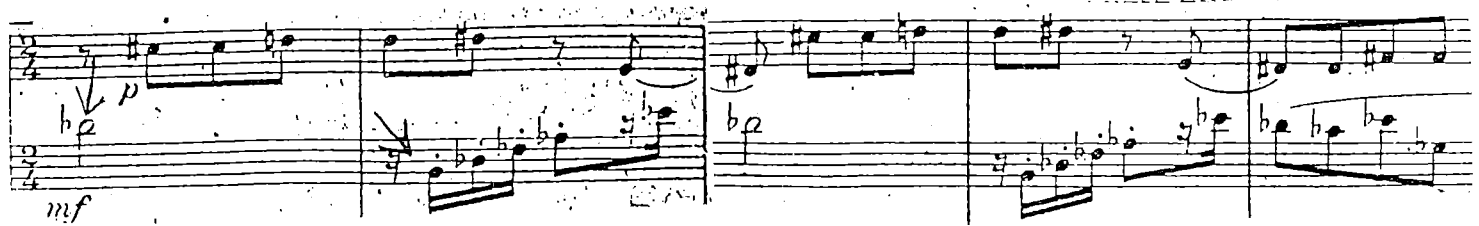
הטונליות סי מז'ור-מורגשת באופן ברור, אם כי ההרמוניה וכן הסטיות מן הטונליות חופשיות מכללי המסורת של המאות הקודמות. המגוירות של חלקי אי מתחלפת בספק סי מינור בלתי יציב בחלקי ב'.
 התזמור והטקסטורות מעוצבים בשקיפות ובחינניות. רוב קטעי הסולו מבוצעים על ידי הקלרינט והחליל.

הנושאים : (כולם בעלי איפיונים ריתמיים כליים שאינם שירתיים).
 בחלק א

נושא ראשון בקלרנית, במשקל זוגי; המלודיה עשירה ומעניינת, ומקצביה מגוונים; המנעד רחב, קו המתאר מפותל וכולל מרווחים גדולים וקטנים; המבנה הפנימי א-סימטרי. הליווי בשמיניות פועמות בסטקטו,

מן הנושא הזה נגזר מוטיב בעל גיטה ברורה של צלילי ארפגי העולים במהירות, ואחריהם מקצב מנוקד. המוטיב-גיטה הזה חוזר במקומות שונים במהלך הפרק, לרוב בבסון, אבל גם באבוב ובקלרנית, וכתשובה לו, בכלים אחרים, מהלך כרומטי קצר בעליה.

המבנה דו-חלקי : פתיחה (א א ב מעבר) א' (א' ב קודטה)

פתיחה : המפעם אטי, המשקל משולש

חלק א' : אלגרו סקרצנדו ; משקל 2/4

חלק ב' : מפעם ויוו ; משקל 3/8

מעבר : (על-פי חלק א') המפעם הראשון משקל 2/4

חלק א' : זהה לחלק א, אבל בסיומו חסר הטוטי בפורטיסימו

חלק ב' : כנ"ל

קודטה.

הטונליות סי מז'ור מורגשת באופן ברור, אם כי ההרמוניה וכן הסטיות מן הטונליות חופשיות מכללי המסורת של המאות הקודמות. המג'וריות של חלקי א' מתחלפת בספק סי מינור בלתי יציב בחלקי ב'.

התזמור והטקסטורות מעוצבים בשקיפות ובחינניות. רוב קטעי הסולו מבוצעים על ידי הקלרינט והחליל.

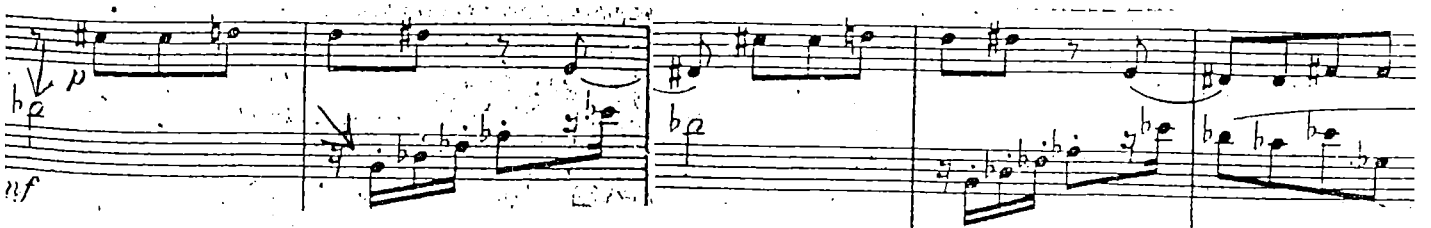
הנושאים : (כולם בעלי איפיונים ריתמיים כלים שאינם שירתיים).

בחלק א

נושא ראשון בקלרנית, במשקל זוגי ; המלודיה עשירה ומעניינת, ומקצביה מגוונים ; המנעד רחב, קו המתאר מפותל וכולל מרווחים גדולים וקטנים ; המבנה הפנימי א-סימטרי. הליווי בשמיניות פועמות בסטקטו,

מן הנושא הזה נגזר מוטיב בעל גיסטה ברורה של צלילי ארפגי העולים במהירות, ואחריהם מקצב מנוקד. המוטיב-גיסטה הזה חוזר במקומות שונים במהלך הפרק, לרוב בנסון, אבל גם באבוב ובקלרנית, וכתשובה לו, בכלים אחרים, מהלך כרומטי קצר בעליה.

נושא שני בחליל, במקצב "חלק" שכולו שמיניות, בכיוון יורד (כניגוד לנושא הראשון).

נושא שלישי: טוטי קצר של חמשת הכלים במקצב כמעט זהה, במצלול דיסוננטי, בעוצמה מקסימלית. מופיע פעמיים, לסירוגין עם סולו קצר לחליל.

נושא רביעי: בקלרנית, במשקל משולש (3/8), בנוי משני חלקים תואמים בני שבע תיבות כל אחד, במלודיה שאופייה כלי, הליווי בטקסטורה דלילה של הכלים הנמוכים - בסון וקרן; תחושת הנדנדה של משקל ה-3/8 ברורה מאוד.

פעילויות

- א. שיחה והתנסות בנשיפה על שי, על סי, על צליל קבוע וממושך; שיחה על כלי נשיפה, והתנסות בהפקת צלילים בנשיפה בצנורות שונים (שהמורה תביא לכתה; שילדים יביאו מן הבית, אפילו מקרטון קשיח).

- ב. צפייה והאזנה למורה המנגנת בחלילית ו/או חליליות שונות, או בכלי נשיפה אחר.
- ג. צפייה בתמונות של חמשת הכלים, (רצוי תמונת נגן וכלי באותה התמונה), הכרת שמותיהם ותשומת לב לאופן החזקה השונה.
- ד. האזנה לפרק של איבר כשהמורה מציגה תמונת כל כלי בזמן שהוא מתבלט או מנגן כסולן.
- ה. האזנה נוספת כשבידי הילדים תמונות כלים, והמורה מנחה אותם (לפי הצורך) מתי להרים את תמונת הכלי אותו שומעים באותו רגע.
- ו. שיחה ומסקנות : 1. לאיזה מן הכלים צלילים נמוכים ועבים, ולאיזה מהם צלילים גבוהים ודקים!
2. למי מן הכלים התפקיד הכי ממושך/ חשוב/בולט ?

- ז. האזנה למורה המנגנת כל אחד מן הנושאים, וקביעה משותפת של תנועות גיטיקולריות לכל אחד מן הנושאים.
- ט. האזנה בישיבה לכל הפרק תוך ביצוע התנועות שנקבעו, כדי להבחין בחזרות על הנושאים, בפתחה ובקודה.

י. הצעה לביצוע תנועותי של הפרק:

- בפתחה מאזינים בתנוחה סטטית (המביע תהייה? תימהון? ציפייה?) או מציינים בתנועות את ההתרחשויות המוסיקליות.
- בחלק א נושא הראשון מציינים - בעמידה במרחב - את קו המתאר העולה בתנופה בגיטה שנבחרה. עם נושא החליל נעים בזרועות בתנועה רחבה וחלקה בירידה. חוזרים על הגיטה של התנופה עם הכניסות הקצרות של הבסון. בנושא השלישי של הטוטי - שתי הידיים ביחד זוחפות/ או מרחיקות מהן או "מסרבות" הצידה (עם צעדים הצידה?) - לפי הקצב.
- בחלק ב נעים מצד לצד בתנועות רחבות במקום (מעין נדנדה), לבד או בזוגות בידיים מחוברות. במעבר - האזנה בתנוחה, העיניים והראש כאלו "מחפשים" בחלל שמסביב.
- ב אי חוזרים על התנועות בהתאמה למוסיקה.
- בקודטה - "תזזית" קצרה בידיים או בסיבוב לפי הטרמולו, עצירה ומיד תנופה נמרצת מלמטה ועד לעמידה על קצות האצבעות לפי ה"גליסנדו" של הבסון.

סקרצו מתוך השביעיה לקלרינט במי במול מז'ור, אופוס 20 לכינור, ויולה, צ'לו,
קונטרבאס, קרן, בסון
מאת לודוויג ואן בטהובן (1770-1827)

על המלחין

בטהובן נולד לאב מוסיקאי. בילדותו למד לנגן במספר כלי נגינה: פסנתר, צ'מבלו ועוגב (שהם כלי מקלדת), כינור וויולה (שהם כלי קשת), והתפרסם כפסנתרן מחונן ומבריק.

בגיל עשרים ושמונה החלו הסימנים הראשונים של חירשותו, ומאז החל לאבד את כושר השמיעה שלו, תוך מאבק קשה עם עצמו. בהדרגה נאלץ לוותר על הנגינה והקדיש את עצמו יותר ויותר להלחנה.

בטהובן זכה להערכת בני דורו, הוא נחשב- כמו מוצרט והייזן- לאחד מעמודי התווך של הסגנון הקלאסי, אך יצירותיו האחרונות כבר מבשרות את הסגנון הרומנטי החדש.

בהיותו בן 19 פרצה המהפכה הצרפתית. המאורע ההיסטורי הגדול וקרבתו הגיאוגרפית לגרמניה. השפיעו על אישיותו ויצירתו.

בטהובן היה צעיר מרדני ורגיש, ועצמאי. כל אלה הביאו אותו לאימוץ נלהב של תכנית המהפכה: רעיונות החופש, השוויון והאחוה, ואל האידיאל של האדם האדון לגורלו.

על היצירה

השביעייה הוברה בשנת 1800, תקופת יצירתו המוקדמת של בטהובן. היא משמשת מעין נזר של המוסיקה הקאמרית:

בפעם האחרונה מופיעים בה כלי הנשיפה במגרת של יצירות קאמריות

בפעם האחרונה נכתבה יצירתו בריה קלילה ומשעשעת, על פי הסגנון הקלאסי הגאלנטי (הרוקוקו)

בפעם האחרונה נכתבה יצירה קאמרית לצרכי הטרקלין של החצר

השביעייה הזאת נתחבבה על בני דורו של בטהובן ועל הדורות הבאים בשל ריבוי המצלולים הססגוניים, בשל נושאי הרעננים ובשל יסוד הגיוון המובהק בין פרקיה.

בטהובן עצמו עיבד את היצירה לשישייה ובעקבותיו יצאו לאור קרוב לשלושים עיבודים עליה או על פרקים מתוכה.

הסקרצו

מבנה תלת-חלקי: סקרצו-טריו-סקרצו

כל חלק כולל שתי חטיבות שונות לפי הסדר הבא:

סקרצו	טריו	סקרצו
א-ב (ללא חזרות פנימיות)	ג-ד-ג' ד ג'	א (פותח-סוגר) ב מעבר א' ב א' קודה

תכונות בולטות

הסקרצו:

1. נושא "הצייד" (הכולל משפט פותח וסוגר)

החילתו ב:

. אקדם לאקורד מז'ורי בקפיצות בירידה

. צלילי הקרן בסטקטו

. אופי תרועתי, ערני ו"מחוספס" מעט

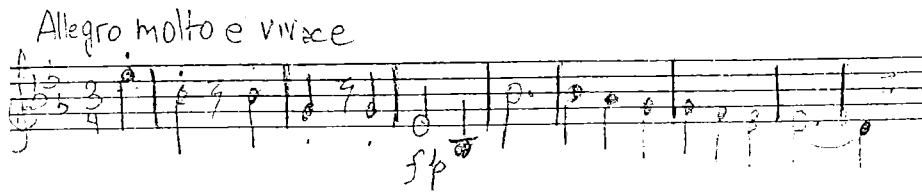
המשכו ב:

"התנפצות" קפיצת האוקטבה בכינור

וכיומו ב:

. תנועה סקונדאלית יורדת

. לגטו

נושא "הצייד" חוזר במשפט "סוגר"

2. נושא "המענים", נפתח ב:

. דו-שיח בין הכינור וכלי הנשיפה מעץ

. סטקטו על זוגות מרווחים (קוורטה יורדת וסקונדה יורדת)

Kl.
Fg.
Hr.
p

המשכו ב:

מהלכי אוקטבות בירידה

קרישנדו וספורצנדו

טוטי עשיר עם פיגורה סולמית יורדת בכינור

אופי של "תכונה והתרוצצות"

וסיומו ב:

מוטיב מעבר סקונדאלי יורד

בסטקטו

בג'סטה של "פרידה" מותחת על "קצות האצבעות"

ההופעה החוזרת של חטיבת נושא "הצייד" מקוצרת; היא מלווה בקישוטיות עשירה של הכינור

הטריו

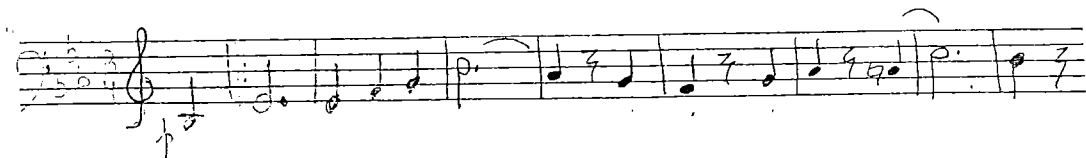
הטריו במרקמו האוורירי, מתאפיין בנושאים שירתיים המבוצעים על ידי הצ'לו ברגיסטר גבוה, לרוב

במהלכי סקונדות, בתנועה ריקודית דואה ובלגטו.

הבסון והקונטרבס מלווים את הצ'לו בתנועה מנוגדת, בפעימות מודגשות וכהות. שאר הכלים ממלאים את

המרקם השקוף.

הנושא הראשון מתאפיין בתנועה גלית (עולה ויורדת), בעוצמה שקטה ובאופי נינוח וזורם

הנושא השני נפתח בתנועה שוהה וסביבה תכונה הציוברת בהדרגה עומק ותנופה

הצעות לפעילויות:

בסקרצו

1. זיהוי מוטיב "הצייד", בירידה ובעלייה (על יסוד פרוק והרכבת צלילי הספטאקורד של מי במול מז'ור) המושמעים על ידי המורה בנגינה, תוך ליווי תנועות היד המחקות את הפקת התרועות

2. זיהוי מוטיב "הצייד" ביצירה בתנועת יד המתארת את הכיווניות

3. האזנה לחלקו הראשון של הסקרצו (א) בתנועה במרחב, תוך דגש על תאור מוטיב "הצייד"

4. האזנה לחלקו הראשון של הסקרצו תוך התייחסות אל המשפט הפותח ואל המשפט הסוגר

5. תאור נושא "המענים" בג'סוטה של דו-שיח בין בני זוג, והשלמתו בתנועת ידיים צוברת

רוחב ותנופה פנימה

בטריו

6. האזנה בישיבה תוך מעקב אחר הנושא הראשון המנוגן בצ'לו והבחנה ב"מנוחות"

7. האזנה לחלקו הראשון של הטריו בהליכה במרחב תוך התייחסות ל"מנוחות".

8. חלוקת תפקידים בין בני זוג סביב שני הרבדים העיקריים של הנושא השני:

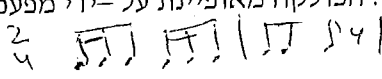
- תנועת יד המתארת את הקו הסולמי היורד בבס בפעימות מודגשות

- הליכה במרחב על פי הנושא השני של הצ'לו בלגטו

פולקה פיציקאטו
מאת יוהאן שטראוס הבן (1825-1899)
(נכתב בשיתוף עם יוזף שטראוס בשנת 1870)

על המלחין והיצירה:

יוהאן שטראוס הבן נולד בווינה בשנת 1825, והיה הבן המפורסם והמוכשר מבני השושלת המוסיקלית שייסד אביו- הכנר, המנצח והמלחין הידוע יוהאן שטראוס האב (1804-1849). כבר בגיל שש כתב שטראוס הבן את הוואלס הראשון, אך למרות האווירה המוסיקלית ששרתה בבית, התנגד האב כי בנו יהיה למוסיקאי, והועיד אותו למקצוע הפקידות. בעידודה של האם, שטראוס למד בהיחבא נגינה בכינור אצל נגן מתזמורתו של האב. כאשר היה בן שבע-עשרה נטש האב את משפחתו ועקב כך יכול היה שטראוס להשלים את לימודיו הפורמאליים במוסיקה. בשנת 1844 הקים תזמורת משלו, והופעת הבכורה שבה ניגנו מיצירותיו ומיצירות האב, זכתה להצלחה מסחררת. כך הפך בן-לילה למתחרה העיקרי של אביו. בשנת 1849 נפטר האב ושתי התזמורות אוחדו תחת שרביטו של שטראוס הבן. בשנות השישים של המאה ה-19 גבר הביקוש לשירותיו כמלחין וכמנצח, בייחוד בעונת הנשפים של החברה הגבוהה בווינה. בתקופה זו הלחין את מיטב הוואלסים, וביניהם "הדנובה הכחולה" ו"סיפורים מיערות וינה". שמו של שטראוס, שכונה אף "מלך הוואלסים", התפרסם אף מחוץ לגבולות ארצו ובשנים 1856-1886 ערך מסעות קונצרטים בכל רחבי באירופה ואף בארצות הברית. מלבד וואלסים, פולקות ומארשים שטראוס כתב אף אופרטות וביניהן "העטלף" ו"ברון הצוענים". שטראוס התמחה בז'אנרים מסוימים, ובהם הציג מיומנויות הלחנה גבוהות כגון מקצבים חינוניים, גמישות ועדינות מלודית ותזמור איכותי.

פולקה: ריקוד זוגות שמוצאו מבוהמיה בשנות השלושים של המאה ה-19, והפך לפופולארי ביותר ברחבי אירופה וארצות הברית במהלך המאה ה-19. הפולקה מאופיינת על-ידי מפעם מהיר למדי, משקל 2/4 ותבנית מקצב אופיינית:

פולקות נכתבו על-ידי המלחינים הבולטים שחיברו מוסיקה לאולם הריקודים, וביניהם שטראוס הבן והאב. לתזמורת המלווה הצטרף לעיתים קרובות אקורדיון. ניתן למצוא דוגמאות לפולקה במוסיקה האומנותית אצל המלחינים דבוז'ק, סמטנה ואחרים

תכונות בולטות:

- תזמור: תזמורת כלי קשת
- טכניקת נגינה: פיציקאטו, צלילים מנותקים במצלול מרוכך ועדין
- משקל: 2/4
- מפעם: שינויים בין מתון למהיר
- מרקם הומופוני: בליווי "אוס-פה", מקצב משלים והומווריתמי
- טונאליות: דו מאג'ור, חלק ב'- פה מאג'ור. מהלכים הרמוניים פשוטים
- אופי: ריקוד חינוני זורם וקליל

פתחה - א - ב - א קודה
a-b-a c-c-d-d a-b-a

הפתחה יוצרת מתח וציפייה לבאות על-ידי:

1. מהלך סקונדאלי עולה ומצטבר מהצליל סול לסי, הנקטע על ידי הפסקות
2. שינויי עוצמה קיצוניים בין פורטה לפיאניסימו

A musical score for the introduction in 2/4 time. The right hand features a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the left hand provides a harmonic accompaniment. Dynamic markings include *f*, *pp*, and *m*.

חלק א' מאופיין על ידי שני נושאים השונים באופיים.
נושא ראשון:

A musical score for the first theme in 2/4 time. The melody is characterized by staccato eighth notes. The dynamic marking is *molto stacc. e pp*.

נושא שני:

A musical score for the second theme in 2/4 time. The melody consists of quarter notes with a long slur. The dynamic marking is *pp*.

"סרק"

A musical score for the coda in 2/4 time. The melody features quarter notes with a long slur. The dynamic marking is *f*.

נושא ראשון:

1. פסוק פותח שבסיומו שלושה
צלילים מודגשים, ופסוק סוגר

2. דו מז'ור

3. תבניות ריתמיות של שמיניות
וחלקי שש-עשרה

4. קו מלודי הנע בקפיצות תוך חזרה
על צלילים

5. מרקם הומופוני "אום-פה"

נושא שני:

פסוק פותח ופסוק סוגר שבהמשכו "זנב"
השובר את הסימטריה ויוצר הדגשות לא
צפויות

סול מז'ור

מלודיה הזורמת בשמיניות

קו מלודי הנע בסקונדות בירידה
כשבסיום צלילים כרומאטיים
מרקם הומוריתמי

חלק ב' – (בפה מאגור) טריו המאופיין על-ידי שני נושאים המנוגדים באופיים

נושא ראשון:

נושא שני:

נושא ראשון:

1. מלודיה המאופיינת על יד קדמה של צליל כרומאטי, הפסקות ובהמשכה ירידה בסקונדות
2. מרקם הומופוני- מקצב משלים
3. עוצמה- פיאנו

נושא שני:

- ללא קדמה, תבנית ריתמית עם הדגשות והפסקות, ובהמשך ירידה כרומאטית
- מרקם הומוריתמי
- הפתיחה בפורטיסימו וההמשך- פינו

חלק א' חוזר ולסיום מופיעה קודה קצרה בטמפו מהיר יותר המאופיינת על ידי ירידה בסקונדות שאפיינה את הנושא השני של חלק א' ואת שני הנושאים בחלק ב'.

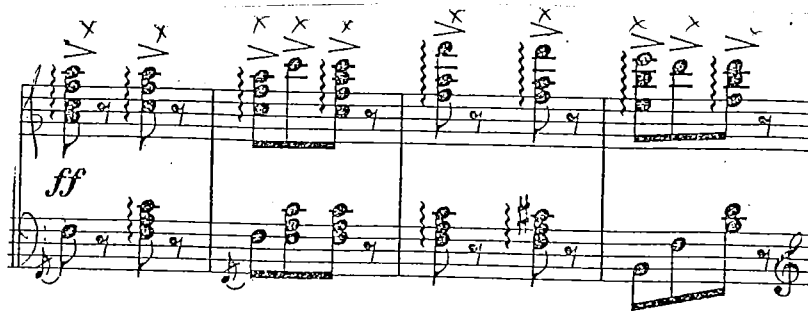
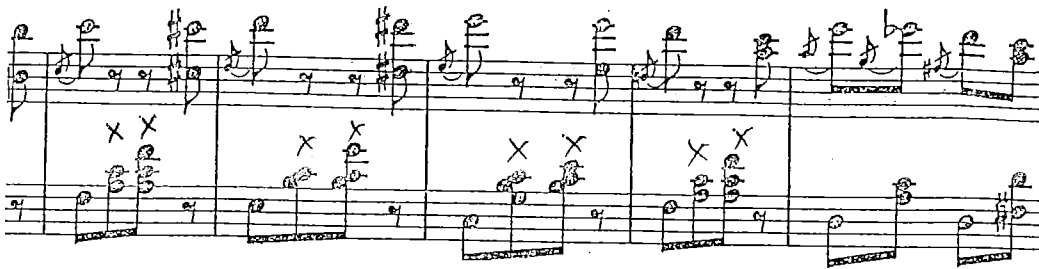
הצעה לפעילויות:

1. התנסות בפריטה על גומייה המתוחה על פני כוס: משחקי חיקויים של תבניות ריתמיות ואופני נגינה שונים
2. הכנה להאזנה:

א. לימוד מקדים של מקצב הנושא הראשון של חלק א'

ב. האזנה:

- חלק א': הקשת המקצב שנלמד ובנושא השני האזנה ללא תנועה
- חלק ב': חיקוי המורה במקצב המשלים ובנושא השני רקיעות בצלילים המודגשים

3. רישום וזיהוי של תבניות המקצב.

4. כוריאוגרפיה: ריקוד זוגות במעגל

חלק א'

נושא ראשון: בפסוק הפותח הזוג ילך קדימה ובסיום יעמוד וימחא יחדיו שלוש מחיאות כף. בפסוק סוגר – בדומה לפסוק הפותח, אך בהתקדמות לאחור.

נושא שני: הקשבה ללא תנועה, תוך דריכות לחזרת הנושא הראשון.

חלק ב'

נושא ראשון: טפיחות על כפות בן הזוג במקצב המשלים, ובהמשך הפסוק סיבוב מעודן תוך כדי שילוב זרועות

נושא שני: רקיעות מעודנות בצלילים המודגשים ובהמשך התקדמות במעגל קודה: ריצה קלילה תוך כדי התפזרות במרחב.
5. הקשה של מקצב משלים בשירים המוכרים לילדים.

כל צבעי הקשת

אגדה מוסיקאלית

כתב עוזי שלו

מוסיקה רוברט מוזס

אם נלמד לכבד גם צבע אחר

ובמקום אלימות-ננסה לדבר,

נוכל אולי,אל הלב לגשת

לצייר תמונה בצבעי הקשת

Moderato

12/8
mf אם נלמד לכבד גם צבע אחר ו

נובר דל סה נ נ א לי קום

צל ג שת ל ה אל לי או כל

1.,2.
נל אם שת ק ה עי צב ב נה תמו ייד

Ritartando.....

3.
f
שת ק ה עי צב ב נה תמו ייד
cresc.